

Un pessic de sal per a defugir l'avorriment

Cau la nit a la plaça major d'un poble imaginari. Els veïns s'hi troben absorbits per la rutina, i les seues vides traspuen monotonia i avorriment. Tanmateix, la situació es capgira així que hi arriba un títellaire. El nouvingut copsa de seguida l'estat d'ànim dels habitants del poble i determina que, a aquella gent, els cal un pessic de sal.

El Circ Gran Fele estrena el darrer espectacle després d'un any de preparatius. A l'obra, la sal es converteix en pols màgica per a canviar l'estat d'ànim dels habitants d'un poble imaginari. Al darrere de dues hores d'acrobàcies i fantasia hi ha mesos d'assaig diari.

Cadascú assaja de manera independent el seu número a l'espectacle i després s'uneix tot. A la fotografia, alguns membres de la darrera representació de la companyia. El director, Rafael Pla -al matalàs-, assegura que "són gent molt implicada, com requereix el món del circ".

PRATS I CAMPS

Amb l'excusa de salar la vida, es desenvolupa l'argument de la darrera obra del circ Gran Fele, amb un títol que reflecteix la necessitat dels veïns: *Un pessic de sal*. El temps de l'espectacle –imaginatiu i lúdic– abasta tot el vespre i la nit, fins a l'eixida del sol.

“Meravellosament absurda”, diu Rafael Pla, el director de la companyia, per a descriure aquesta darre- ra representació. Ha estat un any de preparatius i assaigs, i ara que arriba Nadal l'espectacle pren cos. L'absència d'animals vius als números és la característica d'aquest circ. El director es nega a tenir-los enreixats, perquè

considera que estan millor en llibertat, i mira d'evitar també l'ús de cap peça de roba o de calçat amb pell animal.

Una trama estrambòtica i fantasiosa dona vida a l'obra. Un bussejador al bell mig de la plaça, que acaba transformat en una papallona, és una de les actuacions que omplen d'expectació l'envelat durant dues hores de fantasia. Defugir l'avorrimt: aquesta és la sensació que pretenen que experimente el públic.

Rafael Pla considera que les persones volen ser enganyades, i d'això se serveix en els seus números. Tanmateix, li agrada que es tracte de situacions que el públic reconega com a falses. Per exemple, presentar un dels artistes esmentant que ve de París, Anglaterra, o contar als visitants de la Fira de les Meravelles, que a l'interior hi resten dos cranis de Cleòpatra, l'un de quan tenia 8 anys i l'altre de quan en tenia 36. Explica que li sobta que algú pose en dubte que pertanyen a Cleòpatra, sense adonar-se que si una cosa és impossible és l'existència de dos cranis d'una mateixa persona.

A parer de Pla, l'objectiu del circ és entretenir i educar. Passar una estona visitant un món d'imaginació, un viatge on hom pot saltar de sorpresa en sorpresa. Per a ell, és un espectacle “molt participatiu, en què pots parlar amb la persona del costat”. La imaginació és, per tant –a banda la dedicació–, un ingredient bàsic per preparar una d'aquestes actuacions acrobàtiques.

A l'obra s'estableix un símil entre la sal i la pols màgica. Pla explica que va experimentar aquesta sensació en un dinar. Hom pot pensar que en un plat li manca alguna cosa, i “simplement hi afegeixes un poc de sal i els comensals se sorprenen de la modificació sobtada del sabor”. “Què hi has fet, que ara és tan bo?”, et demanen. I els respon: “L'única cosa que hi he afegit és sal, que, d'alguna manera, fa ressaltar el sabor”, relata Pla. Amb aquesta substància, doncs, pretén aconseguir que la vida esdevinga més divertida.

Una de les novetats d'*Un pessic de sal* és la incorporació d'Edu Borja en el paper de titellaire. Borja és reconegut a València per la dedicació a aquest món dels ninots que, d'alguna manera, prenen vida moguts per fils. Però la feina de titellaire és una feina independent, i Edu Borja reconeix que sempre

que treballa en una companyia gran se sent “com un ànec en un garatge”. Pla avança també la nova participació de la Senyoreta Aigua (Miss Water), però ja no descobreix res més de l'argument, perquè, al cap i a la fi, en “uns temps en els quals gairebé tot ja s'ha inventat”, com diu ell, la sorpresa és fonamental.

La vida al circ. Un total de dotze artistes, quatre músics i dos tècnics participen en *Un pessic de sal*. Alguns són de nova incorporació, i aquest serà el seu primer espectacle amb la companyia. Assagen cada dia de la setmana de manera independent, i quan ja tenen enllestits els números, els integren tots per a vertebrar l'espectacle.

Mentre els artistes i els músics practiquen, al taller munten materials i els tècnics s'encarreguen que tot estiga en ordre. A la companyia, hi participen persones de molts indrets del món. Rafael Pla està convençut que això aporta riquesa a l'espectacle, i contribueix, doncs, a l'educació, “sempre distinta de la que s'imparteix a les escoles, és clar”.

El director presenta la idea i un guió, que comparteix amb dos ajudants de direcció, però als assaigs cadascú fa la seua, i els artistes s'encarreguen d'anar fent propostes per als números. Vuit fan de tot i els altres quatre tenen una tasca més especialitzada. “Són gent molt implicada, com requereix el món del circ”, diu el director.

Sergio Pla és el malabarista. El seu interès per aquest món es desvetllà quan tenia 6 o 7 anys. I li agradaven tant els jocs malabars, que després d'estudiar magisteri d'educació física va anar a Londres per a formar-se professionalment a l'escola de circ. Per a ell, l'argument de l'obra es basa en “els somnis i els desigs de les persones, barrejats amb el concepte de realitat i irrealitat”. En un dia qualsevol, dedica tres hores a practicar els números.

“A les actuacions davant el públic sempre hi ha la por.” Així s'expressa una de les artistes, Daynè Álvarez. Però la seua por no és por de caure i de fer-se mal, sinó por d'errar. Reconeix que és una feina molt sacrificada, que exigeix exercicis diaris per a conservar la flexibilitat, i que, com l'esport, té un límit d'edat. “Molta gent comença pe-

“Els titellaires som com Peter Pan, el xiquet que no volia créixer”

Edu Borja és un reconegut titellaire valencià. De menut ja es va endinsar en l'art de l'objecte. Li fa por que el món dels titelles no es trobe en perill d'extinció perquè els nous actors no s'hi dediquen.

—**Què us agrada més de la vostra feina?**

—Els titellaires som com Peter Pan, el xiquet que no volia créixer. Encara que ja tinga algun pèl blanc a la barba, per dins sóc un xiquet. No he perdut la il·lusió per la fantasia. Ens passem la vida jugant. És una professió molt bonica, el problema és la supervivència. El món de la cultura està malament, i les inversions en titelles són molt reduïdes, perquè es considera, erròniament, que la cultura no és un bé de primera necessitat. A conseqüència d'això, els ajuntaments no contracten tant com abans. El més bonic d'aquesta feina és la capacitat de fantasia que et proposa.

—**D'on surten els titelles que empreu a les representacions?**

—Sempre els fabrique jo. El titellaire és qui coneix més bé els personatges que ha de fer, eixe és un dels seus trets. I, d'una altra banda, tampoc no hi ha gaires botigues on en pugem comprar. De menut, ja m'agradava la plàstica, però al final acabes convertit en un dissenyador de titelles.

—**Com us inspireu per a fer els espectacles?**

—En la vida. Aquesta pregunta me la va fer ma mare: “I totes aquestes idees d'on les traus?” Doncs de mirar el carrer, la gent i les seues reaccions. Quan vaig amb autobús, o amb metro, observe com les persones majors actuen d'una manera. Hi ha també el dels auriculars, que tant li fa tot, i després el xiquet inquiet. A partir de les reaccions de les persones pots confeccionar la psicologia dels personatges.

—**Què creieu que cal tenir per a ser un bon titellaire?**

—Al segle XXI no hi ha escoles on formar titellaires. És una professió que els fills hereten dels pares, i això és un gran problema. Jo sóc autodidacte, n'he après a còpia de xafar molts escenaris i equivocar-me moltes voltes. Reivindique la creació d'una escola de caràcter universitari on s'ensenyi l'art teatral dels titelles. Dintre el teatre, hi ha les

branques d'actor de text, de mim i d'objecte, però, on és la de l'actor d'objectes? No hi ha pressupost, ni professors qualificats, per a activar-ne l'ensenyament. L'art dels titelles és en perill d'extinció. Encara que sembla que és bon moment per als festivals internacionals, és molt difícil que les noves generacions d'actors entren en el món del titella. Un actor vol lluir-s'hi. Al món dels titelles has de transmetre la interpretació al ninot, has de fer veure. T'ha d'agradar, això és el més important.

—**Podríeu parlar-me del primer titella que creàreu?**

—Tenia vuit anys. Vaig agafar dos bolígrafs BIC, d'aquells transparents. Els vaig cremar, vaig fer-ne una creu ajuntant-los pel mig i es van fusionar. I, en acabant, vaig agafar unes fustes i teles que hi havia per casa —perquè ma mare era modista— i vaig crear una nina. Em va permetre de descobrir que amb quatre fils pots fer que ballen, s'asseguen i caminen. A casa, la nina va sorprendre i va fer molta gràcia.

—**Quin fet determinant us impulsà a dedicar-vos al món dels titelles?**

—Quan tenia dos anys a la televisió feien un programa que em va impressionar. Els meus pares sempre em deien que em quedava bocabadat mirant Herta Frankel i la seua gosseta Marilyn. Formaven part de la companyia de teatre Els Vienesos. I a partir d'ací vaig començar a interessar-me per aquest món.

—**I el públic, com reacciona als vostres espectacles?**

—Jo treballo per a un públic de 0 a 90 anys. En uns altres països no passa com ací, que la gent es pensa que els titelles són per a xiquets. Al Japó, per exemple, hi ha persones de totes les edats entre el públic d'un espectacle de teatre d'objectes.

—**Com és el dia a dia d'un titellaire?**

—Em toca ser autònom, llevat de col·laboracions esporàdiques. El dia a dia és molt dur. No hi ha ningú que t'assegure el jornal a fi de mes. Has de vendre l'espectacle. I buscar els materials per a construir els titelles no és pas fàcil. He arribat a recórrer tot València per a cercar un tros de fusta concret. De vegades són les deu del vespre i encara sóc al taller. Treballo el dissabte i el diumenge, perquè quan la gent es diverteix és quan faig la funció.

—**Fa falta cap tret específic per a ser un bon titellaire?**

—Jo sóc ací per vocació. Els xiquets entren de pressa en el món dels somnis, però molts adults han perdut la capacitat de fantasiejar, i per a ser un bon titellaire s'ha de conservar.

—**I com està la qüestió de la llengua?**

—Faig les obres en català, tot i que moltes vegades vaig a un poble i em demanen que actue en castellà. En tot cas, forme part de l'Associació Professional de Titellaires Valencians, per a reivindicar l'ús del català.

EL TEMPS

rò poca acaba dedicant-hi temps cada dia”, assegura.

Tot i la preocupació de Dayné, Rafael Pla adverteix que a les representacions no pretenen aconseguir la perfecció, perquè si mai volgueren fer “el millor espectacle del món de veritat, en acabant tot seria molt pitjor”. El director empra una idea de Manuel Vicent per a descriure el refús de la perfecció al món del circ. L'escriptor, explica Pla, considera que “la millor paella és la que es menja eixe dia, tot i saber que és mentida. Si això fora veritat algun dia, seria terrible, perquè totes les paelles següents que tastares, tindrien més mal gust”. A més, reconeix que mentre a orient el circ ha de ser perfecte, a occident la manca de perfecció produeix tensió, i aquesta sensació “agrada molt”.

Pla no ha viscut accidents greus als seus espectacles. Malgrat això, és conscient que el món del circ té riscos, quan hom fa un doble mortal, o un salt acrobàtic, per exemple. Però “a la vida quotidiana també n’hi ha, de riscos”, afegeix. El cas és que a ell li agrada fer una feina artística, i no és partidari que el públic contemple un trapezista “que es pot matar”, per a posar un cas. Una altra de les seues característiques és que no treballen per a xiquets. El director considera que el circ és sempre per a adults, encara que tinguen tres anys. Als espectacles, els artistes hi cerquen que el públic experimente totes les emocions possibles. Natasha Marcano, una de les participants, dóna detalls d’aquest camp emocional, i afegeix que a la gran festa que representen a *Un pessic de sal* busquen que la gent senta “una mica de llàstima, un toc de tendresa i un poc d’alegria, però sobretot que s’ho passen bé i riguen”.

Una mica d’història. El Circ Gran Fele fa 17 anys que és viu. Tanmateix, el pare dels germans Pla ja havia creat una companyia de varietats infantils el 1956. Els anys 70, Rafael Pla i el seu germà s’endinsaren professionalment en el món dels pallasos. Un dia descobriren que necessitaven un espai per a fer coses que no foren pròpiament teatrals. Volien expandir la seua feina a activitats relacionades amb la fira o el circ. I, amb aquesta il·lusió, crearen a València, el 1993, la Companyia Circ Gran Fele. Fou un any després,

Els germans Pla, al costat de l’escala, i dos dels artistes del circ Gran Fele durant un dels assaigs previs a l’estrena d’*Un pessic de sal*.

el 1994, quan decidiren de muntar l’envelat. Pla descriu la seua introducció al circ, doncs, com una necessitat d’espai. Li agrada aquesta feina, però és conscient que a la vida hi ha moltes coses per a fer i molts llocs on dur-les a terme. Qualifica el circ de món de bojós, i assegura que mai no ha tingut vacances, però que viu molt bé.

El 2008, el Gran Fele va rebre el Premio Nacional del Circo, atorgat pel Ministeri de Cultura espanyol. I des de fa quatre anys, els espectacles compten amb música en directe. Els músics

assagen deu hores la setmana. Pla descriu el Gran Fele com una organització amb una imatge antiga, clàssica, amb la figura del pallaso com a base de la feina. El circ com a llenguatge d’expressió, com una oportunitat per a evitar sensacions neguitoses “que et fan suar”. Als números treballen amb les emocions. “Per a crear un espectacle”, confirma Pla, “has d’aclucar els ulls, girar-los, posar-los així, de costat, i inventar”.

Llum Catalan